

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Mgr. Milana Pečenky a soudců Mgr. Jana Nováka a JUDr. Hany Brožové ve věci

omezeného ve svéprávnosti: **Pavel S.**, narozený xxx
bytem xxx
zastoupený opatrovníkem pro řízení Mgr. Františkem Stratilem
advokátem se sídlem Wellnerova 1215/1, 779 00 Olomouc

za účasti
stálé opatrovnice: **Pavčina S.**, narozená xxx
bytem xxx

za účasti: **Krajské státní zastupitelství v Ostravě – pobočka v Olomouci**

a za účasti
navrhovatelky: **Hana S.**, narozená xxx
bytem xxx

o změnu svéprávnosti (přezkum) a opatrovnictví člověka, o schválení smlouvy o nápomoci, k odvoláním opatrovníka pro řízení, navrhovatelky a stálé opatrovnice proti rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 27. 6. 2023, č. j. 0 P 34/2017 – 524,

takto:

I. Rozsudek okresního soudu **se mění** takto:

1) Úprava svéprávnosti a opatrovnictví posuzovaného Pavla S., narozeného xxx, provedená naposledy rozsudkem Okresního soudu v Olomouci ze dne 19. 9. 2019, č. j. 0 P 34/2017 – 256, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 10. 2. 2020, č. j. 70 Co 450/2019 – 311, **se zrušuje** a posuzovaný se nadále ve svéprávnosti **neomezuje**.

Shodu s prvopisem potvrzuje Leona Gedeonová.

2) Soud schvaluje smlouvu o nápomoci uzavřenou dne 2. 12. 2021 mezi Pavlem S., narozeným xxx, jako podporovaným, Pavlínou S., narozenou xxx, a Hanou S., narozenou xxx, jako podpůrkyněmi.

II. České republice – Okresnímu soudu v Olomouci **se** právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů **nepřiznává**.

III. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Odůvodnění:

1. Napadeným rozsudkem okresní soud omezil posuzovaného Pavla S. ve svéprávnosti na dobu dalších 5 let tak, že není způsobilý nakládat s majetkem a finančními prostředky, jejichž hodnota převyšuje částku 3 000 Kč týdně, uzavírat smlouvy s předmětem plnění převyšujícím částku 3 000 Kč a není způsobilý k právním jednáním, jimiž se zakládá, mění nebo ruší pracovně právní vztah (výrok I.), nově upravil práva a povinnosti stálého opatrovníka, kterým opětovně jmenoval Pavlínu S. (výrok II.), zamítl návrh na schválení smlouvy o nápomoci uzavřené dne 2. 12. 2021 (výrok III.), a státu ani žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výroky IV. a V.).
2. Včas podaným odvoláním napadl rozsudek okresního soudu opatrovník pro řízení, a to v jeho výrocích I., II. a III. Svě odvolání odůvodnil tím, že soud prvního stupně dospěl na základě provedených důkazů k nesprávným skutkovým zjištěním a jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci /§ 205 odst. 2 písm. e), g) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“)/. Odvolatel namítal, že okresní soud nestupoval v souladu se závaznými pokyny obsaženými v usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 30. 5. 2022, č. j. 70 Co 94/2022 – 463, když především pečlivě nevyhodnotil, zda v projednávané věci nepostačí užití mírnějšího a méně omezujícího opatření (typicky navrhované nápomoci při rozhodování). Opatrovník pro řízení přitom zdůraznil, že stálá opatrovnice i navrhovatelka shodně potvrdily, že u posuzovaného se již neobjevil exces, na základě kterého bylo v prvním řízení v roce 2016 konstatováno, že zejména ve finanční oblasti je sám sobě nebezpečný. Okresnímu soudu odvolatel vytýkal, že se opřel toliko o závěry doplněného znaleckého posudku zpracovaného znalkyní MUDr. Anetou Sandoval. Znalecký posudek se přitom zabýval také klíčovou otázkou, zda je posuzovaný schopen pochopit podstatu smlouvy o nápomoci. Znalkyně v tomto ohledu uvedla, že posuzovaný je schopen pochopit podstatu smlouvy o nápomoci, nicméně znalkyně nemůže vědět, jak bude jeho jednání v praxi vypadat. Znalkyně současně navrhla rozšířit možnosti posuzovaného hospodařit s finančními prostředky, např. až do výše jeho průměrného měsíčního výdělku. Ačkoli tedy znalkyně potvrdila, že podstatu smlouvy o nápomoci je posuzovaný schopen pochopit, vyjadřuje současně skepsi ohledně reálného fungování této smlouvy. Odvolatel v této souvislosti vyjádřil přesvědčení, že pokud by okresní soud zapojil do svých úvah také výpověď stálé opatrovnice a navrhovatelky, které s posuzovaným žijí ve společné domácnosti, dospěl by k závěru, že se posuzovaný chová kriticky při správě svých finančních prostředků a že na jakési úrovni anticipuje možné negativní důsledky svého případného selhání. Opatrovník pro řízení opakovaně poukázal na to, že exces při hospodaření s finančními prostředky, který vedl k omezení svéprávnosti posuzovaného, se od roku 2016 již neopakoval. Provedeným dokazováním bylo naopak zjištěno, že posuzovaný si z důchodu a své pracovní činnosti dokonce naspořil finanční prostředky, které má na spořicí účet. Soud I. stupně tak měl podle odvolatele uzavřít, že obavy z nekritičnosti a nedostatečné sebereflexe v oblasti nakládání s finančními prostředky již nejsou u posuzovaného na místě. I sama znalkyně, podle níž je posuzovaný nekritický a svoje schopnosti nadhodnocuje, současně připouští jeho schopnost hospodařit s vlastními financemi až do výše jeho současného reálného výdělku. Ve vztahu k omezení svéprávnosti posuzovaného v oblasti pracovněprávní opatrovník pro řízení doplnil, že posuzovaný trpí lehkou mentální retardací, při které se však

odborně vyučil a absolvoval profesní školení pro stávající jednoduchou práci operátora. Posuzovanému přitom nejsou předkládány pracovní smlouvy obsahující abstraktní a odborné pojmy, které se týkají práce v jiných náročnějších profesích. Posuzovanému jsou naopak typicky předkládány formulářové pracovní smlouvy, spíše pak dohody o pracech konaných mimo pracovní poměr, a to pro jednodušší či krátkodobější pracovní činnosti. Odvolatel navíc zdůraznil, že zákoník práce je kogentní právní normou, která poskytuje vysokou míru ochrany práv zaměstnance. Posuzovaný je tudíž minimálně vystaven riziku předložení složitých a hůře pochopitelných pracovních smluv, přičemž toto riziko se zapojením smlouvy o nápomoci ještě více minimalizuje. Opatrovník pro řízení dále s odkazem na současnou právní úpravu vyjádřil přesvědčení, že posuzovanému v jeho poměrech a při jeho lehké mentální retardaci závažná újma nehrozí. Pro současnou situaci posuzovaného je přitom jedinečné to, že je mu teprve xxx let, od útlého věku žije v domácnosti s matkou a babičkou a rodina tvoří funkční kontinuálně spolupracující jednotku schopnou vykonávat činnost podpůrce v rámci smlouvy o nápomoci. S ohledem na uvedené důvody opatrovník pro řízení navrhl, aby odvolací soud napadený rozsudek změnil tak, že dosavadní omezení svéprávnosti posuzovaného zruší a současně schválí uzavřenou smlouvu o nápomoci.

3. Včas podaným odvoláním napadly rozsudek okresního soudu rovněž stálá opatrovnice posuzovaného a navrhovatelka, a to v jeho výrocích I., II. a III. Své odvolání odůvodnily tím, že napadený rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci dle § 205 odst. 2 písm. g) o. s. ř. Odvolatelky sice uvítaly zvýšení finančního limitu, s nímž je posuzovaný oprávněn nakládat, nesouhlas však vyjádřily se zamítnutím návrhu na schválení smlouvy o nápomoci. S poukazem na současnou právní úpravu označily za nepřijatelné, aby pro schválení smlouvy o nápomoci bylo třeba výrazné zlepšení zdravotního stavu, jak argumentoval v odůvodnění napadeného rozsudku okresní soud. V této souvislosti odvolatelky zdůraznily, že za posledních 8 let nečinil posuzovaný žádné právní jednání, které by bylo třeba zneplatnit, nepřijal žádnou nevýhodnou nabídku, ani neuzavřel nevýhodnou smlouvu. Dle odvolatelek čas jasně ukazuje, že posuzovaný se do žádných riskantních jednání nehrne a navíc má výraznou podporu v rodině. Za popsané situace tak omezení svéprávnosti posuzovaného již dle jejich názoru není potřebné. V praktickém životě totiž posuzovaný využívá jejich podpory a důvěřuje jim, a to bez ohledu na skutečnost, zda je tento vztah formalizován či nikoliv. S ohledem na uvedené důvody odvolatelky navrhovaly, aby krajský soud napadený rozsudek změnil tak, že omezení svéprávnosti posuzovaného zruší a současně schválí smlouvu o nápomoci uzavřenou dne 2. 12. 2021 mezi posuzovaným a odvolatelkami.
4. Posuzovaný se v reakci na podaná odvolání zcela připojil k argumentaci navrhovatelky a stálé opatrovnice.
5. Státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Ostravě – pobočka v Olomouci se k podaným odvoláním připojila a navrhla změnu napadeného rozsudku tak, aby byla schválena uzavřená dohoda o nápomoci. Zdůraznila přitom, že posuzovaný v mezidobí sociálně dozrál a podmínkám smlouvy rozumí. Za popsané situace je tak na místě zvolit mírnější alternativu předvídanou zákonem, když omezení svéprávnosti je variantou krajní.
6. Krajský soud za podmínek úplné apelace (§§ 206 a 212 o. s. ř.) přezkoumal k odvoláním opatrovníka pro řízení, navrhovatelky a stálé opatrovnice rozsudek okresního soudu v celém jeho rozsahu (včetně závislých nákladových výroků IV. a V.) a dospěl k závěru, že je dán důvod pro jeho změnu. Krajský soud současně zdůrazňuje, že neshledal žádnou vadu řízení, která by ve smyslu § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř. měla být důvodem pro zrušení rozsudku okresního soudu.
7. Krajský soud především přejímá podrobná skutková zjištění okresního soudu, jak jsou obsažena v odůvodnění napadeného rozsudku, a pro stručnost na ně odkazuje. Odvolací soud dále doplnil dokazování, přičemž takto zjistil z lékařské zprávy MUDr. Bohdana B. ze dne 12. 9. 2023, že posuzovaný je v péči ambulance od roku 2015 pro lehkou mentální retardaci s občasnými výchovnými problémy. Posuzovanému byl přiznán invalidní důchod I. stupně. Poslední roky se

však posuzovaný ukáznil, zásadnější poruchy chování se neobjevují. Posuzovanému se podařilo najít pracovní uplatnění, již čtvrtým rokem pracuje ve skladu v Kauflandu a roznáší rovněž letáky. Posuzovaný se cítí klidný, má dobrou náladu, neguje potíže se soustředěním, doma pomáhá matce. S ohledem na situaci je tak směřováno k vysazení medikace. S ohledem na časový odstup krajský soud opětovně k důkazu provedl smlouvu o nápomoci, kterou dne 2. 12. 2021 uzavřeli Pavel S., jako podporovaný, a Pavlína S. a Hana S., jako podpůrkyně. Ve vztahu ke skutkovým zjištěním učiněným ze smlouvy o nápomoci odvolací soud rovněž zcela odkazuje na odůvodnění napadeného rozsudku. V rámci důkazního řízení odvolací soud dále přikročil ke zhlédnutí a výslechu posuzovaného, který po zákonném poučení uvedl, že už několik let mu matka (stálá opatrovnice) a babička (navrhovatelka) s jeho záležitostmi pomáhají a radí mu s tím, s čím si neví rady. Oběma přitom důvěřuje, žádné problémy mezi sebou nemají. Společně řeší například to, co se bude kupovat, řeší také jeho pracovní záležitosti. V práci je posuzovanému již čtvrtým rokem prodlužována smlouva, on ji vždy přinese domů a všichni ji společně prostudují. Posuzovaný doplnil, že dlouhodobě pracuje ve skladu a ještě roznáší letáky. Navíc pobírá invalidní důchod ve výši 9 001 Kč měsíčně a příspěvek na péči, který dosud činil 880 Kč měsíčně. Žádné půjčky nebo závazky nemá, nákup dražších věcí neplánuje, zatím neplánuje ani samostatné bydlení. Posuzovaný opětovně potvrdil, že na uzavřené smlouvě o nápomoci stále trvá a jejímu obsahu také rozumí. Rovněž stálá opatrovnice a navrhovatelka v této souvislosti potvrdily, že mezi nimi a posuzovaným dlouhodobě nejsou spory ani nevypořádané majetkové záležitosti.

8. Krajský soud předně zdůrazňuje, že omezení svéprávnosti má být podle aktuální právní úpravy obsažené v občanském zákoníku tím nejzazším řešením a lze k němu přistoupit pouze tam, kde by dané osobě hrozila závažná újma v důsledku její duševní poruchy. Podstatné je, že omezení ve svéprávnosti má výlučně sloužit k ochraně posuzovaného. Současná právní úprava ve spojení s judikaturou Ústavního soudu přitom ukládá obecným soudům provedení testu proporcionality spočívajícího v posouzení, zda je sledovaný cíl legitimní, zda je dáno racionální spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení a zda existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivním, popř. by jej zcela vyloučilo. K omezení svéprávnosti člověka tak může být přistoupeno pouze v jeho zájmu, a navíc jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření (ust. § 55 občanského zákoníku – dále jen „o. z.“).
9. Jedním z mírnějších opatření sloužících k co možná nejrozsáhlejšímu zachování samostatnosti osoby se sníženou způsobilostí právně jednat a spravovat své záležitosti je institut nápomoci při rozhodování (§ 45 a násl. o. z.). Současná právní úprava přitom vychází z pojetí postupného opouštění koncepce tzv. náhradního rozhodování (jednat za někoho) a jeho nahrazení tzv. podporovaným rozhodováním (jednat společně s někým). V případě nápomoci při rozhodování tedy jde o podporované rozhodování, kdy osoba trpící duševní poruchou má zachovánu svéprávnost, rozhoduje na základě své vlastní vůle, ale s pomocí třetí osoby. Vhodné je použití nápomoci při rozhodování u osob s lehčím až středním mentálním postižením či s počínající fází stařecké demence, u nichž je schopnost zvládat úkony běžného každodenního života a jednodušší právní jednání relativně zachována. Podporovaný totiž musí být schopen dostatečně vyhodnotit rady podpůrce a měl by také chápat obsah a účel smlouvy o nápomoci. Úkolem podpůrce je pak vysvětlit podporovanému povahu jednání, jeho důsledky a poradit mu, jaké řešení je pro něj nejvhodnější (§ 46 odst. 1 o. z.). Podpůrce navíc má i právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného (§ 47 odst. 2 o. z.). V průběhu občanského soudního řízení může dokonce podpůrce vlastním jménem vznášet námitky neplatnosti právního jednání učiněného podporovaným a soud je povinen k takové námitce přihlédnout (§ 116a odst. 2 o. s. ř.).
10. Při vědomí shora citovaných zásad a po zhodnocení všech rozhodných okolností případu odvolací soud shledává podaná odvolání důvodnými. Předně je třeba zdůraznit, že současná právní úprava týkající se otázek svéprávnosti vyžaduje odlišný přístup soudu, než tomu bylo v době dřívější, a to s ohledem na požadavek tolika nezbytného zásahu do práv a zájmů posuzované osoby (viz výklad

výše). S tímto vědomím je nutno přisvědčit podaným odvoláním v tom směru, že primárním cílem aktuálně platné koncepce je ochrana zájmu člověka, jehož se případné omezení svéprávnosti týká, a to ochrana před hrozbou závažné a reálné újmy. V daném případě má přitom odvolací soud za prokázané, že posuzovaný dlouhodobě žije ve společné domácnosti se stálou opatrovnící (matkou) a navrhovatelkou (babičkou), s jejich pomocí pak zvládá běžné úkony a základní hospodaření se svými příjmy. Od roku 2016 se na jeho straně neopakoval exces, který původně vedl k zásahu do jeho svéprávnosti. Odvolací soud tak konstatuje, že běžné fungování ve finanční oblasti posuzovaný s pomocí nejbližších osob bezproblémově zvládá, což potvrdila rovněž do řízení přibraná znalkyně, která navrhla rozšířit možnost posuzovaného hospodařit s finančními prostředky až do výše jeho měsíčního výdělku. Znalkyně, přestože se s pochybnostmi vyjádřila k budoucímu praktickému fungování posuzovaného, taktéž potvrdila, že posuzovaný je schopen pochopit podstatu a význam uzavřené smlouvy o nápomoci. Ve vztahu k praktickému fungování posuzovaného odvolací soud dále doplňuje, že posuzovaný si z důchodu a své pracovní činnosti naspořil finanční prostředky, které má na spořicímu účtu. Nad rámec invalidního důchodu a příspěvku na péči má posuzovaný také dlouhodobý příjem z pracovní činnosti. O výši svých příjmů, o naspořených prostředcích, jakož i o běžném hospodaření má přitom posuzovaný poměrně přesný přehled.

11. S poukazem na shora rozvedené tak lze uzavřít, že posuzovaný i nadále trpí duševní poruchou popsanou ve znaleckém posudku, jeho stav je však dlouhodobě stabilizovaný, posuzovaný je již několik let zaměstnán s pravidelnými příjmy a v jeho majetkové a finanční sféře také dlouhodobě nebyly zaznamenány jakékoli problémy. Odvolací soud tak konstatuje, že popsaná situace je příznivě ovlivněna především soužitím posuzovaného se stálou opatrovnící a navrhovatelkou, které posuzovanému s některými záležitostmi fakticky vypomáhají. Lze tak shrnout, že posuzovaný v oblasti finančního hospodaření dlouhodobě nesehává, několik let již má kromě invalidního důchodu a příspěvku na péči pravidelný příjem ze zaměstnání, přičemž ze svého příjmu si dokonce dokáže spořit. V souladu s aktuálním trendem (viz výše) tak odvolací soud shledává podmínky pro posílení samostatného rozhodování a jednání posuzovaného, který je pod dlouhodobou kontrolou nejbližších osob, jimž navíc plně důvěřuje. Po doplnění dokazování a zhlédnutí posuzovaného krajský soud naopak nadále neshledává nutnost zásahu do jeho svéprávnosti. S ohledem na příznivý vývoj na straně posuzovaného, který za pomoci své matky a babičky dlouhodobě fakticky samostatně hospodaří, považuje krajský soud za souladné s jeho zájmy přikročit k méně omezujícímu opatření v podobě nápomoci při rozhodování (§ 45 a násl. o. z.). Smlouvu o nápomoci, která byla uzavřena mezi posuzovaným, jako podporovaným, a stálou opatrovnící a navrhovatelkou, jako podpůrkyněmi, přitom odvolací soud považuje za platné a určité právní jednání, které navíc logicky cílí na oblasti, v nichž posuzovaný nápomoc potřebuje. Za situace, kdy obě podpůrkyně lze nepochybně považovat za osoby vhodné pro výkon funkce podpůrce, shledává odvolací soud všechny podmínky pro aplikaci tohoto zákonného institutu za naplněné. Pokud i přesto s ohledem na dlouhodobou duševní poruchu posuzovaného existuje teoretické riziko jeho opětovného selhání, je takové nebezpečí řešitelné jinými právními nástroji (typicky pak zákonným oprávněním podpůrce namítat neplatnost právního jednání podporovaného – viz § 47 odst. 2 o. z.). Nutno však dodat, že v posledním období (viz výše) nic nenasvědčuje tomu, že by posuzovaný měl v některé z významných oblastí jeho života opakovaně selhávat a že by tak jeho svéprávnost měla být omezena. S poukazem na shora podrobně vyložené tak odvolací soud na rozdíl od soudu prvostupňového neshledává důvod pro zásah do svéprávnosti posuzovaného, přičemž za zcela dostačující a souladnou se zájmy posuzovaného považuje alternativu mírnějšího opatření v podobě nápomoci při rozhodování. Z výše rozebraných důvodů proto krajský soud zrušil dříve provedenou úpravu svéprávnosti a opatrovnictví posuzovaného, kterého nadále ve svéprávnosti neomezil, a současně schválil uzavřenou smlouvu o nápomoci. Odvolací soud tak podle § 220 o. s. ř. přikročil ke změně rozsudku okresního soudu, jak plyne z výroku I.

12. Výroky II. a III. odvolací soud nově podle § 224 odst. 2 o. s. ř. rozhodl o nákladech řízení státu i účastníků, a to negativně dle § 43 zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“) a § 23 z. ř. s. s ohledem na charakter řízení a okolnosti případu.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí **je** dovolání přípustné, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak. Dovolání se podává ve lhůtě dvou měsíců ode dne doručení tohoto rozhodnutí u Okresního soudu v Olomouci k Nejvyššímu soudu ČR v Brně. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat jen dovolací soud (§ 237 a § 239 o. s. ř.).

Olomouc 22. ledna 2024

Mgr. Milan Pečenka v. r.
předseda senátu